

TRANSKRIBIRANJE OTROŠKE ARGUMENTACIJE

Pavel Koltaj, Igor Ž. Žagar

Pedagoški inštitut in Fakulteta za humanistične študije, Univerza na Primorskem

Izhodišče, ozadje in tehnika

Ideja, kasneje pa tudi spodbuda za preučevanje argumentacije pri otrocih je nastala v okviru raziskave, poimenovane *Edukacija in konstrukcije kritične pismenosti: percepcija, argumentacija, interpretacija*, ki poteka pod vodstvom dr. Igorja Ž. Žagarja s Pedagoškega inštituta v Ljubljani. Raziskava nadaljuje preučevanje problematike, ki sta jo Igor Ž. Žagar in Barbara Domanjko predstavila v knjigi *Argumentiranost kot model* (uspešne) komunikacije. Bistvo raziskovalnega dela obeh projektov in avtorjev predstavlja iskanje oziroma določitev vloge argumentacije na pedagoškem polju. Premisa je, da je argumentiranost v pedagoškem delu (lahko) ključen proces, ki vodi k uspešni komunikaciji, k razumevanju. Hipoteza pristopa je, da so določene argumentativne jezikovne strukture vpisane v sam jezikovni sistem, da so torej nujne za (uspešno) argumentiranje, da nosijo določen pomen.

Za preverjanje, potrditev ali opustitev tako krepke hipoteze so potrebni dobri argumenti. Eden izmed načinov, kako jih dobiti, se nahaja na področju otroškega usvajanja jezika. V procesu, ki iz otrok rojeva govorce, se ti postopoma zavedajo svojih govornih zmožnosti in tehnik, ki so jim na voljo pri komunikaciji z drugimi. Ena izmed njih je tudi argumentacija. Če so določene argumentativne strukture resnično notranjepomenske sistemu jezika, potem bodo morda opazne in prepoznavne tudi pri samem izvoru argumentiranja – otroškem govoru.

Transkripcijski material, ki ga opisujem in analiziram v članku, je nastal na podlagi avdiovizualnih posnetkov dveh vrtčevskih skupin. Raziskovalci so uporabili dve kameri, ki sta pokrivali celotno igralnico. Da bi pro-

stor kar najbolj pokrili, so kamere namestili v diagonalna kota. Snemanje vsake skupine je potekalo deset zaporednih delovnih dni, in sicer po dve uri posnetkov na dan. Enega dopoldne in enega popoldne. Prvo skupino, ki so jo posneli januarja in februarja 2005, je sestavljalo sedemnajst otrok, starih med tremi in štirimi leti, ter dve odrasli osebi: vzgojiteljica in njena pomočnica. Drugo skupino, ki so jo posneli marca in aprila 2005, je sestavljalo osemnajst otrok med petim in šestim letom ter, podobno kot pri prvi skupini, vzgojiteljica in pomočnica.

Skupaj je bilo narejenih štirideset ur posnetkov. Oba video posnetka posamezne ure so kasneje, s posebej za to prirejenim računalniškim programom, združili v en uporabniški vmesnik. Rezultat je bil vmesnik z dvema sinhroniziranimi video posnetkoma in enim avdio posnetkom (preklopljiv bodisi z ene, bodisi z druge kamere). Namen snemanja je bil posneti čim bolj naravno vrtčevsko okolje in pridobiti kakovostno bazo otroške argumentacije.

Ko so bili posnetki enkrat obdelani in v prej omenjenem programu, se je začelo prepisovanje. Transkribiranje je potekalo s pomočjo okrnjenega in nekoliko spremenjenega transkripcijskega sistema CHAT. Glavne spremembe so bile narejene zaradi posebnosti slovenskega jezika in specifičnih ciljev raziskave. Ker je CHAT namenjen celotnemu usvajanju jezika, je zelo kompleksen. Tu je bila v ospredju le otroška argumentacija, zato ni bilo potrebe, da uporabimo vse možnosti ter distinkcije, ki jih nudi CHAT. Pa vendar, potrebno je bilo imeti koherenten in za nadaljnjo analizo odprt transkripcijski format.

Proces

Prepisovanje otroške argumentacije je bilo zame precej stresno početje. Če bi se moral odločiti, ali bi se še enkrat spustil v kaj takega, ne vem, ali bi bil odgovor pritrdilen. Zakaj?

Naloga, ki sem jo dobil, se je zdela dokaj enostavna: iz avdiovizualnih posnetkov skupine otrok naredi transkripcije. Prvotna ideja je bila, da se transkribira bolj ali manj ves govor. Zelo hitro se je pokazalo, da to ne bo mogoče. Na koncu nekajurnega poslušanja posnetkov je bilo jasno, da je materiala, ki bi bil sploh razumljiv, zelo malo. Na večjem delu posnetkov je bilo slišati le trušč. Gre za petnajst triletnikov, ki govorijo drug čez drugega, kolikor govoriti sploh znajo. Poleg njih sta v sobi še vzgojiteljica in pomočnica, ki ju je sicer lahko razumeti, a ponavadi preglasita vse otroke. Nekateri otroci govorijo precej več kot drugi, tudi razumljivi so bolj. Ven-

dar se tudi oni pogosto umaknejo v kak del sobe, ki je mikrofону težko dostopen, na primer v kot ali v grad, ter se sami ali pa še s kakim drugim otrokom tiho oziroma mrmljajoče igrajo različne igre. Zato smo se, v soglasju z vodjo raziskave, dogovorili, da se transkribira razumljive dele posnetkov, po možnosti take, ki imajo opraviti z argumentacijo. Potem ko sem temeljito obnovil in dopolnil svoje znanje o tem, kaj argumentacija sploh je in kaj so njeni sestavni deli, sem se lotil dela. Kronološko, najprej s skupino, v kateri so bili mlajši otroci.

Delo še zdaleč ni potekalo hitro. Pogosto mi je zmanjkovalo energije, ko sem se trudil slišati smisel. Običajno namreč, ko hrup v našem okolju preseže določen prag, naredimo situacijo znosno s tem, da hrup prepoznamo kot šum. Večno nihanje, bučanje, skorajda plimovanje zvoka.

Ko sem bil dovolj zbran, sem opazal stvari. Najprej sem spoznal skupino, imena ter izgled posamičnih članov. S tem, ko je moje poznavanje skupine in obenem tudi njene dinamike postajalo ostrejšo, bolj poglobljeno, sem začel opazati stvari, na katere prej nisem bil pozoren. Če neko ga opazuješ štirinajst dni, vsak dan po dve uri, o njen marsikaj izveš. Ne nazadnje tudi to, kako shaja z drugimi, kako uspešna je njegovala ali njena komunikacija.

Delo je potekalo takole: najprej sem naredil legendo za vsako skupino. V njej so bili naštet, opisani ter oštevilčeni vsi pripadniki skupine. Poleg tega sem v legendo zapisal tudi vsa pravila, ki sem jih uporabljal za prepisovanje. Kot že povedano, gre za okrnjena in prirejena pravila sistema prepisovanja CHAT, ki se nanašajo na označevanje govorne dinamike, neke vrste didaskalijske. Tovrstno označevanje prepisov omogoča lažje razumevanje vsebine (vemo, kaj kdo naredi; kaj dela, medtem ko govori; kako govori ljudem...). Obenem so takšni zapisi nadvse pomembni tudi za korpusne potrebe. Ločimo lahko, kaj govorijo otroci in kaj odrasli, katere besedne zveze se (največkrat) pojavljajo, kolikšna je pogostost napačnega izgovarjanja določene besede, katere kretnje/dejanja spremljajo specifične izjave itn.

Skratka, izdelava legende predstavlja ključen element v procesu transkribiranja. Najpomembnejše je, da je konsistentna in da se tako tudi uporablja. Za lažjo predstavbo prilagam konkretno legendo skupine. Manjkajo le imena ljudi.

Osebe
V → vzgojiteljica, XXXX
P1 → pomočnik, XXXX
P2 → pomočnica, XXXX
1 → deček, temni lasje, ostriženi malo na gobico, XXXX
4 → deček, svetlo rjavi lasje, spredaj štrlijo, XXXX
6 → deček, temni lasje, bolj okrogel obraz, očala?, XXXX
9 → deček, temno rjavi lasje, XXXX
11 → deček, svetli lasje, rahlo ostriženi na gobico, XXXX
13 → deček, svetli lasje, podoben 11, XXXX
17 → deček, kratki rjavi lasje, XXXX
2 → deklica, zelo svetli lasje, kratek paž, preča na sredini, XXXX
3 → deklica, temno rjavi lasje, daljši paž, močen frufu, precej živahna, XXXX
5 → deklica, dolgi svetli lasje, okroglolična, XXXX
7 → deklica, bolj kratki svetlo rjavi lasje, rahlo skodrani (podobno kot v šestdesetih letih), XXXX
8 → deklica, temno rjavi lasje, kratek paž, močen frufu, XXXX
10 → deklica, kratki svetlo rjavi lasje, frufu, za spoznanje močnejša, XXXX
12 → deklica, kostanjevo rjavi lasje, dolg paž do sredine ramen, XXXX
14 → deklica, zelo skodrani svetli lasje do ramen, XXXX
15 → deklica, temno rjavi daljši lasje, speti, frufu, malo nižja, XXXX
16 → deklica, kostanjevo rjavi daljši lasje, brez frufu, čopki, XXXX

Pravila prepisovanja
%com: xxx → komentar v razlagalni vrstici
[% ***] → komentar v glavni vrstici
%act: xxx → akcija v razlagalni vrstici
[=! xxx] → akcija v glavni vrstici
[=? xxx] → če nisi prepričan, kaj si slišal, tu notri vpišeš še drugo opcijo
[* xxx][: xxx] → če sklepaš, da je nekdo nekaj rekel narobe, vpišeš popravljeno verzijo
[:=hr xxx] → označba za tuji jezik
xxx@o → oponašanje
xxx@i → intonirano
< xxx > → prekrivanje govora
xxx + → če se sam prekine
+ xxx → če sam nadaljuje
xxx +/- → če ga nekdo drugi prekine
++ xxx → če nadaljuje nekdo drugi
→ premor do 8 sek.
→ daljši premor

Proces izdelave in dopolnjevanja legende je do neke mere sovpadel s samim prepisovanjem posnetkov. Prvih nekaj ur posnetkov sem moral pregledati še enkrat, saj na začetku še nisem poznal vseh potrebnih informacij (predvsem identitete govorcev). Kmalu sem se odločil, da na koncu vsakega prepisa dodam še poimenski seznam zanimivih delov oziroma fragmentov (z navedbo časa), ki pa niso primerni za transkribiranje. Morda pridejo prav, če se bo kdo odločil za ponoven ogled in poslušanje posnetkov.

Pri prepisih posnetkov mlajše skupine otrok, ki sem jih najprej opravil, sem poleg že omenjenih težav pri razumevanju govora opazal, da veliko uporabnega materiala prihaja iz pogovorov otrok z vzgojiteljico ali pomočnico. Ob takih priložnostih so otroci govorili glasneje in razločneje, in če so bili pravilno spodbujeni (odrasla oseba pusti, da sami dokončajo, kar želijo povedati, jih vpraša zakaj, kako...), je bilo tudi zametkov argumentacije kar nekaj, na primer:

1. skupina, 26. 1. 2005, 13:08 min.
%com: Ob malici se otroci in P2 pogovarjajo. Prebudi se 1. P2 mu pravi, da je še ves pomečkan.
3: ja, čisto zmečkan.
P2: [=!govori 15] Tezej, a boš še pomarančo?+/-
3: ++jst sm <pod tušem#>čisto zmečkana.
P2: <Tezej, a boš še pomarančo?>+
3: +čisto zmečkana.
P2: kdaj si zmečkana?
3: ko grem pod tuš.
P2: a ko greš pod tuš@i#a Maja [%očitno P2 pozna mamó od 3] reče, da si zmečkana?
3: jaa@i.
P2: res?+
7: jst sm tud mal zmečkana.
13: jst sem tudi.
%com: Približno dvajset sekund govora je nerazumljivega, saj govorijo drug čez drugega.
13: ko greš pod vodiko, pa laske tkole vušš@o
7: [=!z roko si gre skozi lase] jst mam pa take zmečkane laske+/-
P2: ++kakšne maš?# skodrane, skraužlane#a se ti skodrajo, k maš mokre?
7: <ja>+/-
3: ja tkole, tk tk@o[=!z roko si gre skozi lase] #ko sm takrt jst dojenček, si nism kr jst lask umila.
P2: ne, ti jih je mami.
3: ja.

P2: kdo ti pa zdej laske umije?
3: mami pa oči.
P2: oba#al enkrat eden, enkrat pa en?
3: #ja kogar hočem.
P2: a ti si zmišljuješ tkole?
3: neee@i+/-
P2: ++al pa reče Andrej jst pa ne bom dones umil Trini laske?«al ne reče#nč ne reče#ti kr umije laske aneda?
3: ja#včer sm pa sama šampon na glavo dala, pa sm si sama glavo umila, pa me je u učke pekl+/-
P2: ++pa si se jokala?
3: ja.
P2: aneda
3: ja, pa nism mogla brisače uzet.
6: kaj?+/-
P2: ++kaj je pa Maja rekla?
3: to ne smeš jut. jut. ne boš več+/-
P2: ++[!=se zasmeji]
3: +mi je rekla.
%com: Pogovor se nato preusmeri na to, kako so otroci kot mali veliko jokali.

Še opaznejše kot argumentiranje otrok je bilo argumentiranje odraslih, sicer za potrebe konkretne raziskave manj zanimivo, vendar vseeno poučno ter uporabno. Iz prepisov je moč videti, kateri dejavniki in okoliščine vplivajo na to, da odrasli v pogovoru z otroki uporabljajo argumentacijo, in kako se otroci na argumentacijo odzivajo. Zgleden primer argumentacije odrasle osebe pri posnetkih mlajše skupine je bil na primer tale:

1. skupina, 28. 1. 2005 dopoldne
%com: Otroci skupaj z vzgojiteljico in pomočnico (do 11 min.) izdelujejo okraske iz slanega testa ter papirnate krone. Vmes se spremeni zamik kamer. S prvotnega 218 zamika kamere 1 se ta poveča na 471. Nato se lotijo prepevanja pesmic in prižiganja svečk na torti, saj deklica Azim (14) praznuje rojstni dan.
24:45 min.
V: U redu, zdej bomo pa Azim prešteli, kolk je ona stara [!=gre po vžigalnik].
1: Ona je pa tko stara, tko pa tko.
?: kok pa jst+/-
%com: Nekaj sekund otroci govorijo vseppek. Nato se vrne V z vžigalnikom.
V: najprej je bila Azim stara samo eno leto [!=prižge svečko].

V:	ko je bila stara eno leto, je imela eno svečko#potem je bila stara lansko leto#[!=prižiga svečko]zrasla je. znala+
V:	+naučila se je govorit, pa hodit in prišla je k nam v vrtec.
V:	takrat je bila stara dve leti.
14:	o, o@i
V:	hopsala#[%svečka se noče takoj prižgati, 14 se nagne naprej nad torto] dve leti#račka pazi+
14:	zakaj dve leti?![=lše bolj se nagne nad svečke]+
V:	pazi račka.
V:	danes pa je Azim stara#[!=pokaže z roko]tri leta.
11:	tok, a ne? ![!=pokaže]
V:	takole ![!=prižge svečko]#zato ji danes na torti gorijo tri svečke.
P2:	![!=vstane] grem slikat.
14:	v to se pa ne sme vtikat prstke.
V:	zakaj pa ne? povej ti nam+/-
14:	++pol se bomo <spekeli[*]>
12:	<pol se spečemo>
V:	zato ker so svečke vroče#zdej pa, ko ji gorijo svečke, ji pa res lahko zapojemo vse najboljše#prav?
%com:	Vsi skupaj začnejo prepevati, najprej vse najboljše, potem pa še nekaj drugih pesmic.

Argumentiranja v pogovorih med otroki je v mlajši skupini bolj malo. Morda tudi zaradi tega, ker je bilo pogovore med otroki težje detektirati, razumeti ter prepisati, vendar je pogostost argumentiranja v pogovorih med otroki tudi precej povezana z njihovo starostjo in razvojem.

Iz povedanega bi bilo moč sklepati, da je argumentacija govorna večšina, ki se jo je treba naučiti, in da jo otroci okoli tretjega leta še ne obvladajo najbolje, izjeme so precej redke. Še najbližji argumentaciji je na primer naslednji pogovor:

1. skupina, 31. 1. 2005 dopoldne	
%com:	Vzdušje v skupini je precej razpuščeno. Sprva se sicer lotijo branja Minke, vendar se nekaj otrok ne pridruži in se samostojno igrajo. Tudi kasneje je dogajanje bolj ali manj razdeljeno na več manjših skupin, kar nekoliko otežuje razumevanje sicer precej pestre komunikacije med otroki.
18:30 min	
%com:	1 in 11 sta se do sedaj igrala v lesenem gradu, ki ga imajo otroci v igralnici. Večina ostalih otrok skupaj z V in P2 barva kartonaste škatle.
1:	a boš ti kupu gusarja?
11:	??# ne drugega bom kupu.

1:	a gusarja?
11:	kupu bom čelado.
1:	vem to@i
11:	čelado si bom kupu.
1:	noo@i
%com:	Za nekaj sekund ju preglasijo ostali otroci. Medtem dečka zapustita grad in se napotita v kot ob oknu.
11:	to je moja čelada#si jo dam gor [%vzame namišljeno čelado s police in si jo natakne na glavo]
11:	to je tvoja čelada#jo dam tebi gor [=!1 natakne drugo namišljeno čelado]
1:	ne, ne, jst ne rabm čelade bom jo dal na polico [=! Odide nazaj v grad]
1:	[=! Srečata se na vratih gradu] čelado sm dal na polico.
%com:	Skupaj odideta v grad. Nekaj sekund se ne sliši natančno, kaj govorita.
1:	Tud jst sm si zaželu met zmaja.##najprej bo prijazen#tuki [=!pokaže na polico v gradu]##ga bom peljo čez cesto, pa bo, pa bo, pa bo zmaj bil#pa ne bo bil hudoben, pa ga bomo mi hmal lulat pelal+
11:	a un zmaj bo bil hudoben?
1:	ne, prijazen.
11:	a un, [=!pokaže na drugo stran gradu] tist bo pa bil hudoben?
1:	ja un bo bil hudobn#un bo pa+/-
11:	++a un vitez#je ukradu##
%com:	Njun pogovor ponovno postane nerazumljiv. Čez približno deset sekund pride ta iz gradu.
1:	to je krona [=!vzame s police navidezno krono]
11:	ja.
1:	nimava dveh.
11:	to je ogrinjalo [=!vzame frizersko ogrinjalo in odide v grad[%očitno sta se dečka namenila opremiti viteza]]
1:	ja. tudi jst bom nekaj ?? krono ??
%com:	Tudi 1 odide v grad. Tam se z 11 igrata naprej, vendar se njuna igra zgubi v trušču ostalih otrok. Čez čas se jima pridruži 13.
11:	[%govori 1] a bi mi ti dal ogrinjalo? [%v rokah drži ogrinjalo]
1:	kaj?
11:	bi mi dal ogrinjalo?
1:	ja.
%com:	13, ki je nekaj sekund spremljal pogovor med 1 in 11, zdaj plane, pograbi ogrinjalo in z njim zbeži iz gradu. 11 mu sledi. Malo se prerivata, nato stečeta v kot sobe, od koder se nato sliši kričanje.
P2:	[%z drugega konca igralnice] Filip kaj je#a?
P2:	Tezej, Filip, kaj je blo?
13:	to ni ogrinjalo#to ni ogrinjalo@i [=!z ogrinjalom v roki priteče proti P2 in V]

11:	<dej mi.>
P2:	<to je ??> za pri frizerju, Filip veš?#ko si laske strižeš, ti da tole frizerka okrog, a ne, da te lohk ostriže, da laski dol padajo, da nimaš na oblekici, da+/-
V:	++[=!govori eni izmed deklic, ki barvajo škatle] Tjaša takole rokavi niso dobro.
%com:	P2 in V se vrnete k svojim opraviлом. 11 in 1 stojita v kotu sobe.
1:	[=!govori 11] to tega pa ne vejo#Ne vejo tega.
%com:	Približa se jima 13 z ogrinjalom v roki.
13:	zastava [=!maha z ogrinjalom] to je zastava.
11:	[=!s prstom pokaže na ogrinjalo]to ni zastava, to je za frizerja.
13:	ne, zastava je+/-
11:	++ne ni zastava.
13:	[% še vedno maha z ogrinjalom. Slednjič ga da 11] gusarji so meli rutke@i.#niso meli ??# to je gusarska ruta, uhhhh@o [%nekaj sekund je nerazumljivih]
%com:	11 in 1 gresta v grad, 13 gre z njima.
11:	[=!govori 13]ti ne greš. Ti nisi vitez.
%com:	Nekaj časa se 11 in 13 še malo dajeta, nato pride V in 13 odpelje.

Prepisovanje posnetkov starejše skupine otrok je potekalo dokaj podobno. Res je, da je bilo razumljivega govora otrok več, kar je glede na višjo starost otrok precej logično. Vendar pa je bil močnejši tudi trušč. Otroci so se hitreje premikali po igralnici, večkrat odhajali iz nje, tako da je bilo sledenje pogovorom težje kot pri mlajši skupini.

Razlike med količino argumentacije glede na okoliščine pogovora (otrok-odrasel, otrok-otrok), so manjše. Sklepali bi lahko, da so se te veščine pač že bolje priučili.

Argumentacija odraslih oseb je še vedno zanimiv dejavnik, saj kaže, v navezavi z argumentacijo odraslih pri mlajši skupini, na to, koliko je, predvsem njena pogostost ter uspešnost, odvisna od posameznikov. Kot bi se tudi odrasli na nek način delili na tiste, ki argumentacijo obvladajo, ter tiste, ki morda poznajo njene osnove, vendar jo v praksi precej manj uporabljajo.

Navajam tri primere iz starejše skupine: argumentacijo odrasle osebe med otroki ter argumentacijo med otroki in odraslo osebo.

2. skupina, 25. 3. 2005 dopoldne, 8:05 min.	
%com:	2,3 in 9 se v kotu sobe pripravljajo na ples z rutami. Izbirajo in natikajo si različne rute.
2:	[=!govori 9]a mi nobene rute ne daš?
9:	ne
2:	a mi nobene ne daš? [=!9 ji da ruto]#ti morš skos met več#mi mormo#mi mormo pa skos met mn

%com: 2,3 in 9 se pogovarjajo naprej, vendar jih je zaradi hrupa ostalih otrok nekaj časa nemogoče razumeti. Pomerjajo si rute in poplesujejo.
3: [=!govori 9]ti povem?#kako ti bo ime [%očitno k igri sodi tudi umetniško ime]
2: kako ti bo ime?
3: ime ti bo alin, ne azijka, ne+
%com: Priteče 1 in začne 9 puliti ruto, ki si jo očitno želi imeti sama.
1: jst sm si tole izbrala
9: ne [=!vsaka vleče ruto k sebi]
2: [=!govori 9]ti maš pa skos več#[=!govori 1] ti maš pa samo eno
%com: Dekletom se približa V.
V: ste že vsi narisal za rojstni dan?
2: Dragi@i# Kaja ma pa skos več, mi pa skos mn
V: za vsacga eno#razdeli Kaja#eno dej Manci, eno pa še meni
9: sam pet jih mam
V: a lahko daš še eno Nataliji#dones ma rojstni dan, dones jo morš prov posebi rada met#pa sploh vedve, k sta prijatle, ajde, kr dej ji eno ruto, pa eno Manci, eno Kaji# pa ti še zmeri dve ostaneta# lej, ena je še tmle na tleh [=!pokaže kje leži še ena ruta]
1: jst bi mela pa modro
2: noče mi jo dat
V: sej ti jo bo dala#vidš, da že deli, no,#mejh n potrp
%com: Pogovor za nekaj časa zamre, V pokliče neki drugi otrok in odide od deklet. Te so povečini tiho, le 1 nekaj reče 9, potem ta pripomni, da je za vsakega le ena ruta.

2. skupina, 17. 3. 2005 popoldne, 43 min.
%com: P je pravkar odšla iz sobe. Medtem ko se otroci igrajo, v sobo priteče 1.
1: ej#a veste kaj#anka je uzuni rekla, da snemamo#hitr se vsi skrite, ker je turšicam rekla, da snemamo#skrite se vsi
? zakaj?
1: ja, ker se snema# da nas ne bo snel...posnelo
%com: Otroci se začnejo skrivati pod mize. Občasno pogledujejo proti kameri.
1: hitr se skrimo
%com: Skupina otrok ob mizi se igra človek ne jezi se.
?: ??brezveze??
13: mi se ne bomo#eh, eh#zato k ns ni strah#[%malo pomisli in se popravi]ne, zato k mi mam še človek ne jezi se
%com: Ostali otroci se skrijejo, tisti, ki se igrajo človek ne jezi se, pa ostanejo pri igri. Nekoliko glasni so.
?: pridni bodte, da ne bojo ns posnel.
%com: Otroci se umirijo. V sobo se vrne P.
1: Anka, zakaj snemaš?

P:	sej ne, js sm šla ??[=?tebi] rito obrisat
1:	snemala si
P:	jst?
1:	snemaš, k sm te slišala#k si povedala turšicam
P:	snema se že dolg časa
%com:	1 preneha ugovarjati oziroma spraševati, otroci in P se spet vrnejo k igri.

2. skupina, 24. 3. 2005 dopoldne, kamera A⁸, 1:01:10 min. ???	
%com:	8 in 1 sta pridno pospravili ves kotichek. O tem najprej poroča P, kasneje pa še V. Ostali otroci so že odšli iz sobe.
1:	[=!govori 1]lej kok so pustil razmetan#dragi glej še to#[=!kliče V]Dragi#prit pogledat
8:	[=!V pride v sobo in gre z 8 proti koticčku, kjer ju čaka 1]tut ta kotichek likovni sva pospravli cel#oboje
V:	kaj pa tista koala tmle dela?#??#mal mn,mal mn [%očitno 1 in 8 nekaj počneta, vendar so vse tri izven vidnega polja kamere. Nekaj deset sekund je nerazumljivih]
8:	k sva tukile pospravljali so pa pršli#pršov Milan pa Žan pa+/-
V:	++pa so razmetali@i
8:	[=!prihajajo iz koticčka]ne, pa Adriano#pa so se afnali [=!oponaša] ja, vi ste pa res kotichek lepo pospravli, <??>
1:	<??>
8:	prov tko so se začel važit
%com:	1 še nekaj reče, potem pa si vsaka vzame svoj piškot. Njun pogovor prekine konec posnetka.

Zanimiv je predvsem drugi primer (17. 3. 2005). Poleg argumentiranja v njem najdemo tudi potrditev, da se šestletniki nekako zavedajo, kaj pomeni, da jih nekdo snema, ter da ta vednost vpliva na njihovo obnašanje.

Ureditev

Ko sem končal s prepisovanjem posnetkov, sem se lotil urejanja. Čeprav se mi je med delom zdelo, da ni uporabnega prav veliko, sem ugotovil, da je uporabnega materiala kar precej. Zato sem izdelal tabelo, v katero sem vključil zanimivejše posnetke iz obeh skupin ter pri vsakem zapisal, katere teme oziroma deli konkretnih prepisov so tisti, na katere velja biti pozoren. Tako je orientacija po korpusu dosti lažja, dostop do relevantnih informacij pa hitrejši.

Mlajša skupina (1):
24. 1. dop. – zgodba s čarovnico, predmeti v vrečki
24. 1. pop. – dojenčkov tepež
26. 1. dop. – igranje rojstnega dneva, dojenček
26. 1. pop. – zmečkana pod tušem
28. 1. dop. – rojstni dan
28. 1. pop. – čakanje na plesne vaje, preveč čaja
31. 1. dop. – viteška oprava
31. 1. pop. – bosi ribič
1. 2. pop. – čakanje na sneg, luknjica v plastični posodi
2. 2. pop. – boj z morskim psom
3. 2. dop. – možnost slikanja in telefoniranja s telefonom
3. 2. pop. – razdrta sestavljanke
Starejša skupina (2):
17. 3. pop. – iskanje lastnika slike, strah pred snemanjem
18. 3. dop. – smučarski poleti in prekinitev
18. 3. pop. – Titova smrt, bolnišnica
21. 3. pop. – divje brisanje mize
22. 3. pop. – tožarjenje, podajanje skokice
23. 3. dop. – lisica ob cesti
24. 3. dop. A – sestavljanje avionov, pospravljen kotiček
25. 3. dop. – rojstnodnevne rute, opekline pri torti
25. 3. pop. – barvanje jajčk, salta, pomoč pri dojenčku
29. 3. pop. – ribanje, lovec in živali, ustvarjanje s plastelinom
31. 3. dop. – iskanje predmeta

Sklep

S sestavo gornje tabele se je moje delo bolj ali manj končalo. Preden zaključim, naj navedem še nekaj opažanj, ki bi komu utegnili koristiti pri morebitnem nadaljnjem oziroma primerljivem delu.

Razumevanje govora je bilo bistveno lažje, ne glede na starost otrok, kadar je bilo prisotnih manj oseb, kadar so bili pogovori relativno umirje-

ni ter blizu mikrofонов. Video posnetki so v pomoč predvsem pri razvozlavljanju tega, kdo govori in kaj ob tem počne, za samo vsebino govora pa nimajo vrednosti.

Na razumevanje sta poleg kakovosti posnetka vplivali tudi elokventnost ter artikulacija govorcev. Otroci z boljšimi govorniškimi sposobnostmi so povedali veliko več uporabnega kot ostali. Nasploh bi lahko dejal, vsaj na podlagi te prepisovalske izkušnje, da je argumentiranje v skupini stvar nekaterih posameznikov, ki tudi sicer dobro obvladajo večino govorjenja in se je poleg tega poslužujejo kot neke vrste načina za mirno reševanje (morebitnih) sporov. Saj je logično, govorec se posluži argumentacije, ko skuša drugega z besedami prepričati o tem, da ima prav.

Na koncu naj namenim nekaj besed vlogi samega prepisovalca. Ugotovil sem, da je bila količina razumevanja in izluščevanja govora ter argumentacije močno odvisna od, kot sem že omenil, moje koncentracije ter pripravljenosti na delo, pa tudi od tega, kako dobro sem znal opazovati in poslušati ljudi. Na koncu procesa prepisovanja je bilo moje razumevanje tako govora otrok kot karakteristik njihovega načina argumentiranja mnogo večje kot na začetku.

Je pač tako, da otroci govorijo ter argumentirajo drugače kot odrasli, in če jih želimo slišati in razumeti, jim moramo resnično prisluhniti, jim pustiti, da povedo, kar imajo povedati. In tu nimam v mislih le tujih otrok, ki sem jih poslušal na posnetkih, ne, temeljna pripravljenost in posluh za otroški pogled na stvari je najočitnejši/najpomembnejši pri lastnih otrocih. Pri njih lažje razumemo in do neke mere celo spodbujamo argumentiranje. Nekoliko v šali rečeno, kakovost »posnetkov« in količina »materiala« sta najboljši oziroma največji, kadar ne samo opazujemo z udeležbo, temveč smo deloma tudi sami predmet preučevanja, prav dobresedno, saj smo bili nekoč vsi otroci. Boljše ko so tovrstne prepisovalčeve izkušnje, lažje in uspešneje jih lahko aplicira v drugačnih (izjavljalnih) okoliščinah. Bolj celostno je razumevanje otroške argumentacije.

Opombe

- [1] Amandi Saksida se zahvaljujem za veliko pomoč pri iskanju primernega načina (metode) zapisovanja prepisov in sistematizaciji dela. Naredila je ogrodje modifikacij in dopolnitev sistema transkribiranja CHAT ter postavila temelje klasifikacije in označevanja oseb, govora in dejanj.

- [2] Igor Ž. Žagar, Barbara Domanjko: *Argumentiranost kot model (uspešne) komunikacije*; založba Izolit, Domžale 2006.
- [3] CHAT je orodje za analizo govora, del projekta Childe, ki se ukvarja z usvajanjem jezika. Glavna prednost sistema CHAT je možnost standardizacije in instrumentalizacije prepisov, kar omogoča poznejšo analizo ter obdelavo z računalniškimi programi. Poleg tega so tako transkribirani posnetki, zahvaljujoč temeljiti transkripcijski metodi, običajno berljivi tudi brez izvornih avdiovizualnih posnetkov. Več o orodju lahko izveste na: <http://childe.psy.cmu.edu/>
- [4] Ker že več let delam na radiu, kjer se občasno srečujem tudi s transkribiranjem, zlasti intervjujev, sem menil, da ne bom imel večjih težav. Zavedal sem se, da je transkribiranje skupinskega govora drugačno, celovitejše kot transkribiranje govora posameznika. Prav tako sem vedel, imam namreč dva otroka, da je otroke (na videz) težje razumeti kot odrasle. Dobro, stvar bo pač malo večji izziv, sem si rekel.
- [5] Pri tem sem se opiral na že prej omenjeno razpravo *Argumentiranost kot model (uspešne) komunikacije (2006)*, delo Stephena Toulmina, pa tudi na nekaj drugih (filozofskih) razmišljanj o argumentih in pripovedi nasploh, na primer psihoanalitičnih, logičkih, hermenevtičnih ter naratoloških (Stanzel, Kos, Foucault, Ricoeur).
- [6] Ta del legende je bil v pomoč predvsem meni, saj sem imel vedno na razpolago orodje, s katerim sem lažje ugotavljal, kdo govori.
- [7] Ta del legende je bistven za razumevanje prepisov.
- [8] Posnetka kamere A in B nista sinhrona. Posnetek A je kronološko v celoti posnet šele po zaključku posnetka B. Zato je tudi prepis razdeljen v dva dela. Za vsako kamero (uro) en.

Literatura

- CHAT: <http://childe.psy.cmu.edu/>
- Foucault, M. (2001). *Arheologija vednosti*. Ljubljana: SH.
- Koltaj, P. (2006) Prekinuta naracija. V zborniku *Identitet. Sloboda*, Gerusija, Novi Sad.
- Kos, J. (1998). Novi pogledi na tipologijo pripovedovalca. *Primerjalna književnost*, 21, 1, str. 1–20.
- Ricoeur, P. (2000). *Krog med pripovedjo in časovnostjo*. Ljubljana: Društvo Apokalipsa.
- Stanzel, F., K. (1984). *A Theory of Narrative*. London: Cambridge University Press.
- Toulmin, S., E. (2003). *Uses of argument*. London: Cambridge University Press.
- Žagar, I., Ž. in Domanjko, B. (2006). *Argumentiranost kot model (uspešne) komunikacije*. Domžale: Založba Izolit.